

גרסה ראשונית בלבד, לא להפצה!

מכון הנרייטה סאלד
המרכז לבחינות בגרות

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
הפיקוח על הוראת האזרחות

מחווון תשובות לשאלון אזרחות לעולים חדשים, מס' 913131, 139, קיץ תשס"ט

הנחיות כלליות:

- * במחווון זה כתובות בקיצור תשובות על שאלות המבחן והנחיות למתן הציון.
- * במחווון מוצגים רכיבי התשובה העיקריים. אם התלמיד כלל בתשובתו רכיב שאינו כלול במחווון, על המעריך לבדוק אם הוא נכון, על פי ספרי הלימוד ובהתייעצות עם מעריך בכיר.
- * במתן הציון יש להימנע מהשפעות שנובעות מכתב היד, מסגנון הכתיבה ומאורך התשובה. יש להעריך רק את מה שנדרש בשאלה, ולא יותר מכך.
- * קו אלכסון (/) מסמן תשובה חלופית (זו או זו מתקבלת באותה מידה). חלקי תשובה המובאים בסוגריים אינם הכרחיים לקבלת ניקוד מלא.
- * ההנחיות במחווון מנוסחות בלשון זכר, ומכוונות למעריכות ולמעריכים כאחד.

פרק ראשון

הנבחן צריך לענות על שתיים מהשאלות 1-3.

1. שלטון העם ובחירות

א. מדוע במדינה מודרנית אי-אפשר לקיים דמוקרטיה ישירה:

הבאת שתי סיבות – 40%+60%

- במדינה מודרנית יש מספר גדול של אזרחים ואי-אפשר לכנס את כולם כדי לקבל החלטות.
- לאזרחים אין די ידע/מומחיות כדי להחליט בנושאים מורכבים.
- לעתים יש צורך לקבל החלטות בתוך זמן קצר, ואין זמן לכנס את כל האזרחים.
- מרבית האזרחים אינם יכולים להקדיש זמן רב, הנדרש לניהול ענייני המדינה.
- רוב האזרחים אינם מכירים בצורה טובה את המערכת הפוליטית, והכרה כזו דרושה לניהול ענייני המדינה.

ב. כיצד חופש הביטוי ועקרון הפלורליזם באים לידי ביטוי בבחירות דמוקרטיות:

הסבר שני העקרונות – 40%+60%

- חופש הביטוי:** המפלגות שמשותפות בבחירות מבטאות את הדעות וההשקפות שלהן / מנהלות תעמולת בחירות פומבית.
- עקרון הפלורליזם:** בבחירות משתתפות מפלגות המייצגות קבוצות שונות שיש להן מגוון דעות והשקפות.

ג. מאפיינים של בחירות דמוקרטיות:

הסבר שלושה מאפיינים – 30%+30%+40%

- **בחירות כלליות:** לכל האזרחים זכות לבחור ולהיבחר.
- **בחירות שוות:** הקולות של כל האזרחים שווים בערכם.
- **בחירות תקופתיות:** על הבחירות להתקיים בפרקי זמן קבועים, כדי להבטיח אפשרות של חילופי שלטון.
- **בחירות חשאיות:** כדי למנוע לחץ על הבוחרים ולהבטיח הצבעה חופשית.
- **לפחות שתי מפלגות מתמודדות בבחירות:** כדי לאפשר בחירה והחלפה של השלטון באמצעות בחירות.

2. דת ומדינה בישראל

א. כיצד חוק איסור גידול חזיר וחוק שעות העבודה והמנוחה מבטאים את האופי היהודי של מדינת ישראל:

הסבר שני החוקים – 40%+60%

חוק איסור גידול חזיר: אוסר על גידול חזיר, שלפי ההלכה הוא חיה שאסור לאוכלה (למעט במקומות שבהם יש אוכלוסייה נוצרית גדולה).

חוק שעות העבודה והמנוחה: אוסר על העסקת יהודים בשבת / קובע את השבת ומועדי ישראל כימי מנוחה, בהתאם למסורת היהודית.

ב. נושאים במחלוקת בין חילונים לדתיים:

הסבר שתי עמדות במחלוקת אחת – 40%+60%

מיהו יהודי: הדתיים טוענים שרק מי שנולד לאם יהודייה או התגייר כהלכה הוא יהודי, ואילו בקרב החילונים יש הטוענים שגם מי שמגדיר את עצמו כיהודי / שהתגייר בגיור שאינו אורתודוקסי הוא יהודי.

אופי השבת: הדתיים דורשים שברשות הרבים יישמר האופי היהודי/הדתי של השבת, ואילו בין החילונים יש המבקשים לקיים בשבת פעילויות תרבות, בידור או מסחר, ולהפעיל את התחבורה הציבורית בשבת.

גיוס בני ישיבות: החילונים מתנגדים לדחיית גיוסם של בחורי ישיבות (משום שהיא פוגעת בשוויון / מגבירה את הנטל על המתגייסים), ואילו בין הדתיים יש הטוענים שיש לפטור בני ישיבות משירות צבאי, משום שלימוד התורה תורם לביטחון הפיזי והרוחני של המדינה / דורש התמסרות מלאה.

כינון חוקה: הדתיים מתנגדים לקביעת חוקה בישראל שתהיה מנוגדת לחוקי התורה, ואילו בין החילונים יש התומכים בקביעת חוקה (משום שתחזק את האופי הדמוקרטי של ישראל).

נישואין וגירושין: בין הדתיים יש הטוענים שכפיית נישואין וגירושין לפי ההלכה מקיימת את האחדות בעם, ואילו בין החילונים יש הטוענים שכפייה זו מנוגדת לערכי הדמוקרטיה / פוגעת במי שאינם יכולים/מעוניינים להינשא או להתגרש לפי ההלכה.

חקיקה דתית: הדתיים מבקשים לתת למדינה צביון דתי באמצעות חקיקה, ואילו בין החילונים יש הטוענים שחקיקה כזו היא כפייה דתית / מנוגדת לערכי הדמוקרטיה.

ג. שירותים שהמועצות הדתיות נותנות לאזרחי המדינה:

ציון שלושה שירותים – 30%+30%+40%

— טיפול בבתי כנסת

— רישום נישואין

— פיקוח על הכשרות

— הכנת נערים לבר-מצווה

— שירותי קבורה

— הפעלת מקוואות

— תשלום שכר לרבנים

— הדרכה דתית

3. הרשות השופטת

א. הערכאות של בתי המשפט בישראל:

ציון שלוש ערכאות – 20%+20%+20%

- בית משפט השלום
- בית משפט מחוזי
- בית המשפט העליון

מדוע חשוב שיהיו ערכאות שונות:

הסבר אחד – 40%

- קיומן של ערכאות שונות מאפשר לערער על החלטה שהתקבלה בערכאה נמוכה יותר, ולהביא את העניין בפני שופט בכיר יותר / מממש את זכותו של אדם לערער על גזר דינו.
- קיומן של מספר ערכאות מאפשר לחלק את הנטל בין בתי המשפט.

ב. מדוע חשוב שהדיונים בבית המשפט יהיו פומביים:

הסבר אחד – 60%

- כדי להבטיח שהצדק לא רק ייעשה אלא גם יראה לעיני כול.
- כדי להבטיח/לחזק את אמון הציבור במערכת המשפט (כל אדם רשאי להיות נוכח בדיון).

מקרים שבהם מותר לערוך משפט בדלתיים סגורות:

ציון מקרה אחד – 40%

- הגנה על ביטחון המדינה.
- הגנה על יחסי החוץ של המדינה.
- הגנה על המוסר.
- הגנה על קטין או על חסר ישע.
- הגנה על עניינו של מתלונן או של נאשם בעברת מין או בענייני משפחה.
- אם הדיון הפתוח עלול להרתיע אדם מלהעיד באופן חופשי.

ג. תפקידי בג"ץ:

ציון שני תפקידים – 40%+60%

- שמירה על מימוש חירויות/זכויות אדם ואזרח.
- הגנה על האזרח מפני / ריסון פעולות לא חוקיות של הרשות המבצעת / המדינה.
- יצירת "מגילת זכויות שיפוטיות".
- הוצאת צווים נגד רשויות המדינה ובעלי תפקידים בשירותה.
- ביסוס שלטון החוק במדינה.

פרק שני

על הנבחן לענות על שלוש משהשאלות 4-8.

4. מהי סובלנות:

הסבר אחד לסובלנות והסבר אחד לחשיבותה – 40%+60%

- סובלנות היא הנכונות של אדם לאפשר קיום/ביטוי של רעיונות/אינטרסים שמנוגדים לרעיונות/לאינטרסים שלו.
- סובלנות היא הנכונות לקבל את השונה ולנהוג כלפיו בכבוד.

מדוע הסובלנות חשובה במדינה דמוקרטית:

- הסובלנות מאפשרת חילופי רעיונות, מונעת טעויות ותורמת לקבלת החלטות בצורה שקולה ונכונה.
- הסובלנות תורמת ליציבות החברה, משום שהיא מאפשרת לנהל ויכוח רעיוני בלי לסכן את האחדות הבסיסית בחברה.
- בלי סובלנות אי-אפשר לממש את הפלורליזם במדינה.

5. תפקידים של היועץ המשפטי לממשלה בישראל:

הסבר שני תפקידים – 40%+60%

- ייעוץ משפטי לממשלה: ייעוץ משפטי לממשלה ולמוסדות הרשות המבצעת / מתן פרשנות מוסמכת לחוקים הנוגעים להתנהלות הרשות המבצעת.
- ייצוג הממשלה בבתי המשפט: היועץ המשפטי לממשלה מייצג את הממשלה ואת השרים כאשר מוגשת נגדם עתירה לבג"ץ.
- ממונה על התביעה הכללית: היועץ המשפטי לממשלה עומד בראש מערכת התביעה הכללית. הוא מופקד על שמירת החוק הן על ידי המדינה והן על ידי האזרחים.
- ייעוץ בנוגע להצעות חוק: היועץ המשפטי לממשלה מוסר את חוות דעתו על הצעות חוק ממשלתיות, והוא מייעץ לוועדות הכנסת בענייני חקיקה.
- טיפול בהסרת חסינותו של חבר כנסת: על פי החוק, היועץ המשפטי לממשלה רשאי לבקש מוועדת הכנסת להסיר את חסינותו של חבר כנסת.

6. מועצה אזורית:

הסבר – 50%

רשות מקומית המנהלת את העניינים של כמה יישובים כפריים באזור מסוים (ואת השטח הלא-מיושב הסמוך להם).

הקרון הקיימת לישראל:

הסבר – 50%

מוסד לאומי/ציוני שתפקידיו הכשרת קרקע ושמירתה, ייעור, הכנת קרקע להתיישבות, טיפוח הנוף וחינוך לאהבת הארץ.

7. תפקידים של נשיא המדינה:

ציון שלושה תפקידים – 30%+30%+40%

- חתימה על כל חוק (חוץ מחוקים הנוגעים לסמכויותיו).
- הטלה על אחד מחברי הכנסת להקים ממשלה.
- קבלת התפטרות הממשלה / ראש הממשלה.
- קבלת דין וחשבון על ישיבות הממשלה.
- אישור מינוי הנציגים הדיפלומטיים של המדינה וקבלת כתבי האמנה של נציגים זרים.
- חתימה על אמנות (הסכמים) עם מדינות חוץ, לאחר שהכנסת אישרה אותן.
- חנינת עבריינים או הקלה בעונשם.
- השתתפות במינוי בעלי תפקידים מסוימים (מבקר המדינה, נגדי בנק ישראל, שופטים ועוד).
- הנשיא מייצג את המדינה / משתתף בטקסים ואירועים כראש המדינה.

8. מדוע חוקה חשובה במשטר דמוקרטי:

הבאת שני הסברים – 40%+60%

- החוקה מגדירה את כללי המשחק הפוליטי וכך יוצרת מסגרת יציבה המונעת את שינוי כללי היסוד במדינה / מאפשרת שינויים בשלטון בדרכי שלום.
- החוקה קובעת את מסגרת הפעולה של רשויות השלטון, וכך מממשת את הגבלת השלטון.
- החוקה מגנה מפני פגיעה במימוש זכויות האדם והאזרח.